

Vissa saker kan man inte förändra

När det kyrkliga Europa kokade av reformationens förnyelse rymdes flera ingredienser. För Martin Luther blev synen på Bibelns auktoritet den grund på vilken han byggde sina teser och tog spjörn emot, när han ifrågasatte helgondyrkan, avlatshandel, celibat, skärseld och mycket annat. Att översätta Bibeln till folkspråket och kunna trycka hela eller delar av Bibeln i större upplagor gjorde att bibelordet kom närmare den vanliga människan. Bibelordet, menade han, kunde stå på egna ben utan att tolkas, förklaras eller utläggas.

Luther ifrågasatte påvens överhöghet och traditionens självklara ställning och såg Bibeln som det fundament, som kunde avgöra och garantera vad som var av Gud och vad som var människoverk. Det var inte en brytning med kyrkan och kyrkans tradition som var reformationens ärende. Tvärtom, men traditionen måste stå i samklang med bibelordet och det är bibelordet som kan behöva korrigera kyrkans liv och inte tvärtom.

Men något har hänt inom flera lutherska kyrkor i allmänhet och inom Svenska kyrkan i synnerhet. Bibeln har en självklar plats i gudstjänst- och församlingsliv, men i många stycken betraktas den inte längre som auktoritet. Guds ord blir ett inlägg bland många andra i det som får forma kyrkans och den kristnes liv. Det som tilltalar får stort utrymme och bekräftar. Det som ifrågasätter, varnar och utmanar behandlas däremot styvmoderligt.

Den förskjutning av bibelsynen som skett blir tydlig när vi hör Anders Arborelius svar i Nyhetsmorgons intervju efter hans utnämning till kardinal inom den romersk-katolska kyrkan. Journalisten undrade om det fanns möjlighet att Katolska kyrkan, liksom Svenska kyrkan, ska gå mot en mer öppen hållning och följa med strömmen i samhället i olika moralfrågor och etiska ställningstaganden. Arborelius svarar: »Den katolska kyrkan är en kyrka som bygger väldigt starkt på den bibliska traditionen. Det betyder att vissa saker kan man inte förändra.»

Grundbulten i reformationens förändringsarbete, längtan efter att gå tillbaka till källorna och grunda sina teologiska ställningstaganden i Bibeln med motiveringen att där hittar vi det som är fast och visst, det som inte går att förändra, märks idag tydligare och mer självklart i den romerska katolska kyrkan än i den lutherska Svenska kyrkan. Kyrkoordningen är dock tydlig om Bibelns ställning: »Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord, såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter.»

I praktiken tycks dock detta inte ha avgörande betydelse när kyrkomötet beslutar. Argumentationen utgår då bara alltför sällan från Skriftens ord, något som i dag även gäller i mycken förkunnelse. Det finns således en motsättning mellan Svenska kyrkans grundläggande dokumentets syn på Skriften och hur den tillämpas.

Hur blev det så här och hur återfår Bibeln sin reformatoriska ställning i vår kyrka utan att vi hamnar i biblicism, som snarare riskerar att försvaga än försvara Guds levande Ord?

Den historisk-kritiska bibelforskningen vid förra sekelskiftet bidrog till att luckra upp synen på Bibeln som en särskild skrift, som Guds uppenbarelse. I ett land, som så starkt var präglad av enhetsstaten där kyrka och samhälle var ett, tenderade kyrkan att söka sin identitet mer i att vara samhällsnyttig än kallelsetrogen. Framväxten av folkrörelserna och de politiska partiernas representation i kyrkan förstärkte nyttotänkandet på samma sätt som i samhället. Att kyrkan skulle vara med sin tid och vara en del av samhället blev oantastliga paroller. Begreppet folkkyrka förvandlades omärkligt från att betyda en kyrka för folket till att avse en kyrka av folket. Folkets röst mer än Guds ord definierade riktningen och därmed också ställningstaganden i såväl inomkyrkliga frågor som värderingsfrågor.

När Bibeln under 1800-talet började tryckas i stora upplagor och blev tillgänglig för i stort sett alla, vilket säkert skulle uppskattats av Martin Luther, blev den samtidigt frikopplad från

kyrkan. Den Bibel, som vuxit fram i kyrkans sammanhang som ett lyssnande och igenkännande av Guds röst, har blivit en fristående skrift. Det goda i detta är att varje människa kan få del av bibelordet, men frågan är om Bibeln kan förstås och tolkas utanför kyrkans gemenskap. Den frälsningsväg som Jesus inrättade var inte Bibeln utan lärjungagemenskapen – kyrkan. Det är där Gud möter sitt folk och blir igenkänd.

Därför är det i kyrkans gemenskap som bibelordet hör hemma, kan förstås och tas emot som Guds ord. Kyrkan och Bibeln ska inte ställas mot varandra utan bär varandra. Kyrkan växer ur den bibliska traditionen, som i sin tur läses och blir förklarad i Kyrkans gemenskap. Enskilda människor kan ha fel, enskilda församlingar kan missförstå, under olika epoker har kyrkan riskerat att tappa riktningen, men i bibelordet äger kyrkan direktkontakt med apostlarnas tid. Detta konstaterar även det nämnda citatet ur Kyrkoordningen. Bibeln har det korrelerat som behövs för att kyrkan ska förbli kyrka och vara en gemenskap där människor känner igen den Treenige Guden. Reformationen drev *sola scriptura*, skriften allena, av just denna anledning. I vår tid, präglad av höghastighetssamhällets individualism och pluralism, behöver Bibelns särställning förstås i ljuset av kyrkans samlade erfarenhet. Den bibliska tolkningstraditionen upphörde inte när Johannes skrivit sista ordet i Uppenbarelseboken.

Om Bibeln är Guds levande ord, vilket vi tror, är också den avgörande frågan vad bibelordet gör med oss, mer än vad vi gör med bibelordet. Att Bibeln skulle behandlas som en bok bland andra med en särställning enbart genom sin ålder, sin spridning och betydelse för vår kultur, var knappast reformatoreernas avsikt. En luthersk kyrka bör läsa Bibeln som Guds direkta tilltal, som garanten för det som håller att bygga livet och tron på. En luthersk kyrka lyssnar katolskt när Gud talar genom sitt Ord, dvs. med visshet om att vi söker oss till den allmänkyrkliga grunden. En luthersk kyrka bör svara precis som den katolske kardinalen: »Vi är en kyrka som bygger väldigt starkt på den bibliska traditionen. Det betyder att vissa saker kan man inte förändra.»